

ПОЛІТОЛОГІЯ

УДК 327

Сергєєв В. С.,

доктор політичних наук,
завідувач кафедри міжнародних відносин
Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара
(Дніпро, Україна), E-mail: visnukDNU@i.ua

ТЕОРІЯ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ У МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ: СУТНІСТЬ ТА ПРОЦЕС СТАНОВЛЕННЯ

Анотація. У роботі вивчається процес становлення теорії прийняття рішень у міжнародних відносинах. Всебічно та на конкретних прикладах розглядаються особливості зовнішньополітичних рішень. Окрема увага присвячується дослідженню теорії ігор.

Ключові слова: теорія прийняття рішень, міжнародні відносини, зовнішньополітичне рішення, теорія ігор.

Процес прийняття рішень має універсальний характер, адже відбувається у всіх сферах людської життєдіяльності, що зумовлює важливість його ґрунтовного осмислення. Теоретико-методологічна еволюція, що є невід'ємним складником розвитку теорії прийняття рішень, має безпосередній вплив на процес прийняття рішень, зокрема зовнішньополітичних, в сучасних умовах, що й визначає актуальність даної роботи. Взагалі, вже саме виокремлення та становлення в якості самостійної галузі наукового знання теорії прийняття рішень в конкретній сфері – міжнародні відносини – в тому числі свідчить про перманенту еволюцію даного напрямку досліджень.

Проведений аналіз наукової літератури із зазначеної проблематики дозволив прийти до наступних висновків. Певна кількість робіт, в яких в тому чи іншому аспекті розглядаються особливості прийняття рішень в сфері міжнародних відносин, виконана в межах дослідження процесу становлення теорії міжнародних відносин – роботи Д. Дегтярьова та А. Дегтярьова [2], Ж. Панченко [6], І. Півончук [7], В. Розумюка [8], Ю. О. Седляр [9]. Багато уваги дослідники, зокрема В. Головченко [1], І. Жовква [3], А. Матвійчук [4], приділяють аналізу особливостей прийняття зовнішньополітичних рішень. Проте дослідження теорії прийняття рішень в міжнародних відносинах, яка знаходиться в процесі постійної еволюції, потребує свого подальшого осмислення.

Мета роботи – визначити та комплексно проаналізувати основні положення теорії прийняття рішень у міжнародних відносинах.

Перш за все треба констатувати, що розвиток теорії прийняття рішень у міжнародних відносинах безпосередньо пов'язаний із становленням теорії прийняття політичних рішень як такої. Таким чином, доцільним буде зосередити увагу на вивченні даного аспекту. Водночас варто наголосити на тому, що теорія прийняття рішень від самого свого виникнення є міждисциплінарною за характером, що цілком логічно випливає із універсальності потреби у прийнятті рішень. Відповідно, прийняття рішень вивчається в рамках цілого ряду наук – математики, економіки, політології, соціології, психології, когнітивної науки тощо.

Ж. О. Панченко [6] визначає три групи методологічних підходів в рамках інституціоналізації теорії прийняття політичних рішень: соціально-політична (йдеться насамперед про біхевіоралістський та системний підходи), когнітивно-епістемологічна (значний вплив мають концепції прагматизму та інструменталізму й психологічні підходи – біхевіористський і когнітивістський), управлінська

(мова йде про ідеї Г. Саймона щодо адміністративної науки, концепцію «нового держуправління» та напрацювання організаційної науки).

Необхідно наголосити на тому, що виникнення та розвиток теорії прийняття рішень в рамках науки про міжнародні відносини безпосередньо пов'язані з логікою еволюції останньої. Так, в середині ХХ ст. в теорії міжнародних відносин відбуваються доволі значні теоретико-методологічні зрушення.

Йдеться про модерністські течії, що актуалізуються з кінця 50-х до середини 70-х рр. ХХ ст. Можливо виокремити їх ключові особливості: використання методологічного інструментарію точних та природничих наук, що, в свою чергу, вказує на домінування принципу міждисциплінарності (йдеться про надбання таких наук, як політологія, соціологія, міжнародне право, кібернетика, математика, загальна теорія систем, антропологія, символічна логіка, загальна семантика). С. Хоффман влучно назвав суперечки між прихильниками традиційного та модерністського напрямів у теорії міжнародних відносин «битвою букв проти цифр» [8, с. 202].

І. І. Жовква [3, с. 114] акцентує увагу на тому, що актуалізація теорії прийняття рішень в якості методологічного інструментарію є наочним прикладом відходу від так званого традиційного підходу у дослідженні міжнародних відносин, коли в якості ключового їх актора розглядається держава, адже увага переноситься на індивідів як суб'єктів прийняття рішень.

Наступний значимий у теоретико-методологічному сенсі напрям наукових пошуків, що має безпосереднє відношення до концептуального осмислення прийняття рішень у міжнародних відносинах, – аналіз ухвалення зовнішньополітичних рішень.

Наразі існує доволі значний масив наукової літератури, насамперед йдеться про західний дискурс, присвячений вивченню категорії «зовнішньополітичне рішення», початок теоретичного осмислення якої припадає на кінець 1950-х років в контексті становлення модерністського напрямку у теорії міжнародних відносин, на який вже зверталася увага вище. В рамках останнього процес прийняття рішень аналізувався з точки зору політичної психології. Серед відомих науковців, які працювали в цьому теоретико-методологічному руслі, слід назвати Г. Лассуела, А. Джорджа та О. Холсті, Дж Розенау [1, с. 15–16].

Ю. О. Седляр ґрунтовно вивчає особливості процесу становлення аналізу зовнішньої політики як наукового напрямку, зокрема звертаючись до дослідження робіт західних науковців (Т. Данн, С. Сміт, А. Хедфілд), які наголошують на необхідності виокремлення наступних етапів у цьому процесі: 1950-ті рр. – перша половина 1960-х рр.; друга половина 1960-х рр. – перша половина 1980-х рр.; друга половина 1980-х рр. – теперішній час.

В рамках першого із зазначених періодів відбувається процес становлення аналізу зовнішньої політики як окремого напрямку наукових досліджень в рамках теорії міжнародних відносин, при цьому увага акцентується на постаті особи, яка приймає зовнішньополітичні рішення, що знаходить своє відображення у роботах таких авторів, як Г. Брук, Б. Сепін, Р. Снайдер, Г. Спраут та М. Спраут, Дж. Розенау. Водночас у даний період при аналізі зовнішньої політики певний методологічний вплив мав й політичний реалізм.

Теоретико-методологічну основу аналізу зовнішньої політики у другій половині 1960-х рр. – першій половині 1980-х рр. складають, з одного боку, структурно-функціональний підхід, а з іншого – експлікативні методи.

Слід наголосити на тому, що саме структурно-функціональний підхід має велике значення для становлення такого напрямку досліджень, як теорія прийняття зовнішньополітичних рішень, що, власне, зводить сутність зовнішньої політики як такої до процесу прийняття рішень, який розглядається в якості динамічного виміру системного аналізу зовнішньої політики.

В межах третього періоду вчені намагаються виробити системне розуміння зовнішньої політики, звертаючись до аналізу, наприклад, проблеми її інформаційного забезпечення, що знаходить свій вияв у так званому «ефекті CNN». Також вивчається вплив соціокультурного середовища на зовнішню політику, приділяється увага проблемі її ефективності тощо.

Цікавою особливістю даного періоду є виникнення теоретико-методологічної дискусії між представниками класичного підходу (Г. Аллісон, Г. Брук, М. Іст, Ч. Кеглі-мол., Дж. Розенау, Б. Салмор і С. Салмор, Б. Сепін, Р. Снайдер, Ч. Херманн) та «другим поколінням» (Ф. Зеліков, П. Катценштейн, І. Прізел, М. Фіннермор). Якщо перші цікавилися процесом прийняття зовнішньополітичних рішень, приділяли увагу вивченню інститутів та застосовували порівняльний метод, то до фокусу дослідницької уваги других потрапляє більш широкий спектр феноменів – проблема національної ідентичності, особливості інформаційного забезпечення зовнішньої політики тощо [9, с. 44–46].

Першочергове значення для аналізу процесу прийняття зовнішньополітичних рішень мають напрацювання представників біхевіоралістського напрямку. Так, Дж. Розенау, згідно з класичною формулою «стимул – рішення», виокремив наступні фази у процесі прийняття зовнішньополітичних рішень:

- 1). лідер демонструє реакцію на виклики у зовнішньополітичній сфері, виникає стимул до впливу на ситуацію, що склалася;
- 2). відбувається реалізація прийнятого рішення;
- 3). об'єкти, що зазнали впливу, проявляють свою реакцію, що доводить, на думку Дж. Розенау, існування зворотних зв'язків у процесі ухвалення та реалізації зовнішньополітичних рішень.

Американські вчені, які працюють в галузі політичної психології, в контексті активного розвитку біхевіоралістської методології багато уваги приділяють аналізу впливу особистісних чинників на прийняття зовнішньополітичних рішень, зокрема, на прикладі аналізу діяльності президентів США.

Так, А. Джордж, узагальнивши досвід зовнішньополітичної діяльності президентських адміністрацій США в контексті визначення особливостей взаємодії команди глави держави, запропонував три теоретичні моделі прийняття зовнішньополітичних рішень:

- формальна (була типовою для діяльності адміністрацій Г. Трумена, Д. Ейзенхауера й Р. Ніксона),
- змагальна (застосовувалася під час президентства Ф. Рузвельта),
- колегіальна (її застосовував у процесі прийняття зовнішньополітичних рішень Дж. Кеннеді) [1, с. 16–18].

Отже, в контексті дослідження особливостей проведення аналізу зовнішньої політики значна увага приділяється не тільки теоретико-методологічним, але й практичним аспектам, що є важливим з точки зору ухвалення зовнішньополітичного рішення, яке є ефективним. Заважаючи на це, науковці вивчають рівні вироблення таких рішень, приділяють багато уваги розробці моделей прийняття рішень.

В рамках теорії прийняття зовнішньополітичних рішень можливо виокремити індивідуальний (особа, яка приймає рішення, є центральною постаттю) та бюрократичний (акцент робиться на бюрократичних структурах, які, взаємодіючи між собою, виробляють рішення) рівні вироблення таких рішень [9, с. 45].

В науковому дискурсі вже сформовано декілька теоретичних моделей, що використовуються для дослідження процесу прийняття зовнішньополітичних рішень:

- модель раціонального вибору, якої дотримуються зокрема представники політичного реалізму (поведінка держави на міжнародній арені та, відповідно, рішення, які нею приймаються, є раціональними та виступають результатом проведення ґрунтовного аналізу ситуації у відповідності до національних інтересів);
- модель обмеженої раціональності (її розробив відомий науковець Г. Сай-

мон, суб'єкт прийняття зовнішньополітичних рішень діє раціонально, але в цій ролі розглядається не держава як монолітний актор, а група урядових організацій, дії яких у процесі вироблення колективних рішень є обмеженими, наприклад, обсягом повноважень, до того ж вони можуть бути в недостатній мірі поінформовані щодо практики втілення в життя ухвалених рішень);

– емпірична (інкрементальна) модель, що розглядається в якості альтернативи двом попереднім (вона будується на ідеї щодо неможливості втілення на практиці у повній мірі суто раціонально вироблених рішень, зважаючи зокрема на неможливість врахувати всі потенційно можливі обставини, відповідно, в процесі прийняття рішень «рухаються малими кроками»);

– організаційно-бюрократична модель (один з її авторів – Г. Аллісон; основна ідея – врахування, при аналізі процесу прийняття зовнішньополітичних рішень, впливу структури та внутрішніх механізмів) [4].

Таким чином, можна констатувати, що значиме місце у вивченні особливостей прийняття рішень в системі міжнародних відносин відводиться методу моделювання. При цьому аналіз останнього був би далеко не повним без звернення до розгляду теорії ігор.

Отже, при аналізі міжнародних відносин, в тому числі на рівні вивчення особливостей прийняття рішення, важливе значення має використання такого методу прикладних досліджень, як моделювання, в межах якого активного розвитку набула теорія ігор. При характеристиці феномену гри треба звернути увагу на те, що йдеться про взаємодію щонайменше двох гравців, причому результат (виграш або програш у ній) залежить від дій кожного з них.

Важливим для становлення практики взаємодії міжнародних акторів у сучасному світі є те, що саме теорія ігор наочно продемонструвала значимість співпраці між «гравцями», необхідність взаємної довіри й неефективність поведінки, спрямованої суто на здобуття власного «виграшу», та доцільність пошуку компромісів [5, с. 247].

Найширше своє застосування теорія ігор отримала під час дослідження періоду «холодної війни». Але сьогодні все частіше вчені звертаються до цього методу з метою аналізу міжнародних переговорів, особливостей прийняття рішень в міжнародних організаціях тощо.

Виокремлюють різні види ігор, серед яких одна з найбільш розповсюджених у наукових дослідженнях міжнародних відносин – так звана «ділема в'язня». Так, А. Рапопорт та А. Шамм застосовували її для аналізу сутності міжнародного конфлікту та гонки озброєнь, Р. Джервіс – для визначення можливостей співробітництва в рамках дилеми безпеки, Дж. Еванс – в контексті дослідження міжнародних торговельних переговорів тощо [2, с. 79–81].

Цікаве застосування знаходить теорія ігор при аналізі політичного процесу, зокрема прийняття рішень, в рамках такого наднаціонального утворення, як Європейський Союз.

Так, на думку О. Оржель, при розгляді європейського врядування та європейської інтеграції в цілому вже є доволі усталеним поняття «гравець» (замість «учасник» або «суб'єкт»), що є доцільним, зважаючи на кількісні та якісні характеристики дійових осіб даних процесів.

Для характеристики процесу прийняття рішень в ЄС адекватним є застосування типу гри з великою або необмеженою кількістю гравців, де майже неможливим є передбачення її результату. Розуміючи це, «лідер» (такий статус визначається через наявність у гравця влади або сили) прагне впливати на те, що піддається модифікації, – поведінку окремих гравців чи їх коаліцій. Так, в якості лідера можна розглядати такого гравця, як Європейська Комісія, який, роблячи перший хід, вичікує на реакцію інших гравців, які можуть надавати свої рекомендації або пропонувати ті чи інші альтернативи. Європейська Комісія, усвідомлюючи всю

складність та тривалість процесу прийняття рішень, не намагається спрогнозувати конкретний результат, а, натомість, встановлює «правила гри», таким чином утримуючи лідерські позиції

У той період, коли членів даного інтеграційного утворення було шість, їх взаємодію в процесі вироблення спільних рішень в термінах теорії ігор можливо було охарактеризувати як атомічну кооперативну гру (коло учасників – визначене, наявна спрямованість на співпрацю). По мірі збільшення кількості країн-членів і, відповідно, гравців, можливо говорити про еволюцію типу гри – наразі доцільно визначити таку взаємодію як неатомічну та некооперативну [5, с. 249–251].

Незважаючи на значну популярність серед науковців та великий евристичний потенціал, теорія ігор має й обмеження, ключове серед яких – розгляд «гравця» (суб'єкта, який приймає рішення) як такого, що діє виключно на раціональних засадах. Але в процесі ухвалення рішення значимими є й суб'єктивні (позараціональні) чинники.

Якщо аналізувати методологічні недоліки теорії ігор у випадку застосування її для аналізу безпосередньо сфери міжнародних відносин, то йдеться про проблему «виокремлення пріоритетності різних стратегій поведінки для протилежних сторін», адже шкали цінностей у різних держав можуть бути різними, що важко адекватно врахувати в даному випадку [2, с. 82].

Важливе місце при аналізі теорії прийняття рішень у міжнародних відносинах належить вивченню міжнародно-політичної суб'єктності індивіда, яка активізується у другій половині ХХ ст. внаслідок еволюції структури міжнародної системи, а в методологічному аспекті – є результатом того, що доволі широкого розповсюдження в теорії міжнародних відносин набувають біхевіоральні, неоліберальні та постмодерністські течії. В цьому контексті такий відомий представник неоліберального напрямку як Дж. Розенау використовує таке поняття, як «постміжнародна політика», де роль індивіда є доволі значимою [10].

Таким чином, перш за все треба констатувати, що розвиток теорії прийняття рішень у міжнародних відносинах безпосередньо пов'язаний із становленням теорії прийняття політичних рішень як такої. Також важливим є наголосити на міждисциплінарному статусі теорії прийняття рішень у міжнародних відносинах, еволюція якої значним чином пов'язана із зародженням та розвитком модерністських течій у теорії міжнародних відносин у 50–70-ті рр. ХХ ст. Ключовою теоретико-методологічною інновацією в даному випадку виступив перехід до аналізу поведінки окремих індивідів – суб'єктів, які приймають рішення – в процесі вироблення цих рішень, на відміну від так званого традиційного підходу, де ключовим актором виступає держава, що, в свою чергу, безпосередньо пов'язано із становленням такого напрямку наукових пошуків, як аналіз прийняття зовнішньополітичних рішень, теоретико-методологічною основою якого виступає, зокрема, біхевіоралізм. При цьому, враховуючи важливість та необхідність застосування методу моделювання при проведенні дослідження особливостей процесу прийняття рішень в сфері міжнародних відносин, доцільним є звернення до теорії ігор, яка, незважаючи на притаманні їй певні методологічні обмеження, дозволяє в цілому адекватно зрозуміти поведінку суб'єкта(-ів) ухвалення рішень.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Головченко В.І. Прийняття зовнішньополітичних рішень в США: теорія й практика // Актуальні проблеми міжнародних відносин, 2013, Вип. 116. Частина I, С. 15–22.
2. Дегтерев Д., Дегтерев А. Теория игр и международные отношения // Мировая экономика и международные отношения, 2011, № 2, С. 79–89.
3. Жовква І. І. Стадії процесу прийняття зовнішньополітичних рішень // Науковий вісник Академії муніципального управління: Серія «Управління», 2013, Вип. 3, С. 113–120.
4. Матвійчук А. О. Теоретичні моделі прийняття політичних рішень у зовнішній

політиці Сполучених Штатів Америки // Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв, 2010, № 1, С. 180–184.

5. Оржель О. Європейське врядування з точки зору теорії ігор // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України, 2010, № 4, С. 246–254.

6. Панченко Ж. О. Теорія прийняття політичних рішень у міжнародних відносинах: основні методологічні підходи та концептуальні моделі // Проблеми міжнародних відносин, 2013, Вип. 7, С. 143–145.

7. Півончук І. Використання прикладного моделювання під час аналізу міжнародних політичних процесів – URL: <http://nato.pu.if.ua/journal/2009/2009-24.pdf>

8. Розумюк В. Теорія міжнародних відносин: шляхи еволюції та перспективи розвитку // Антологія творчих досягнень. – К.: ІСЕМВ НАН України, 2004, Вип. 1., С. 199–206.

9. Седляр Ю. О. Еволюція аналізу зовнішньої політики як наукового напрямку // Актуальні проблеми міжнародних відносин, 2010, Вип. 93. Частина II, С. 43–50.

10. Угрин Л. Суб'єктність індивіда в сучасних теоріях міжнародних відносин // Вісник Львівського університету. Серія: Філософсько-політологічні студії, 2012, Вип. 2, С. 154–165.

REFERENCES:

1. Holovchenko V.I. Pryiniattia zovnishnopolitychnykh rishen v SShA: teoriia y praktyka [The foreign policy decision-making in the United States: theory and practice] // Aktualni problemy mizhnarodnykh vidnosyn, 2013, Vyp. 116. Chastyna I, S. 15–22.

2. Dehterev D., Dehterev A. Teoriya yhr y mezhdunarodnye otnosheniya [Game theory and international relations] // Myrovaia ekonomyka y mezhdunarodnye otnosheniya, 2011, № 2, S. 79–89.

3. Zhovkva I. I. Stadii protsesu pryiniattia zovnishnopolitychnykh rishen [Stage of the process of foreign policy decision-making] // Naukovyi visnyk Akademii munitsypalnogo upravlinnia: Seriia «Upravlinnia», 2013, Vyp. 3, S. 113–120.

4. Matviichuk A. O. Teoretychni modeli pryiniattia politychnykh rishen u zovnishnii politytsi Spoluchenykh Shtativ Ameryky [Theoretical models of political decision-making in foreign policy of the United States of America] // Visnyk Derzhavnoi akademii kerivnykh kadriv kultury i mystetstv, 2010, № 1, С. 180–184.

5. Orzhel O. Yevropeiske vriaduvannya z tochky zoru teorii ihor [European governance from the point of view of game theory] // Visnyk Natsionalnoi akademii derzhavnoho upravlinnia pry Prezydentovi Ukrainy, 2010, № 4, S. 246–254.

6. Panchenko Zh. O. Teoriia pryiniattia politychnykh rishen u mizhnarodnykh vidnosynakh: osnovni metodolohichni pidkhody ta kontseptualni modeli [The theory of political decision-making in international relations: the key methodological approaches and conceptual models] // Problemy mizhnarodnykh vidnosyn, 2013, Vyp. 7, S. 143–145.

7. Pivonchuk I. Vykorystannia prykladnoho modeliuvannya pid chas analizu mizhnarodnykh politychnykh protsesiv [The use of modelling in the analysis of international political processes] – URL: <http://nato.pu.if.ua/journal/2009/2009-24.pdf>

8. Rozumiuk V. Teoriia mizhnarodnykh vidnosyn: shliakhy evoliutsii ta perspektyvy rozvytku [Theory of international relations: the evolution and prospects of development] // Antolohiia tvorchykh dosiahnen. – К.: ІСЕМВ НАН України, 2004, Вип. 1., С. 199–206.

9. Sedliar Yu. O. Evoliutsiia analizu zovnishnoi polityky yak naukovooho napriamu [The evolution of foreign policy analysis as a scientific direction] // Aktualni problemy mizhnarodnykh vidnosyn, 2010, Vyp. 93. Chastyna II, S. 43–50.

10. Uhryn L. Subiektnist indyvida v suchasnykh teoriakh mizhnarodnykh vidnosyn [The subjectivity of the individual in contemporary theories of international relations] // Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriia: Filosofovsko-politolohichni studii, 2012, Vyp. 2, S. 154–165.

Сергеев В. С., доктор политических наук, заведующий кафедры международных отношений Днепропетровского национального университета имени Олеся Гончара (Днепро, Украина), E-mail: visnukDNU@i.ua

Теория принятия решений в международных отношениях: сущность и процесс становления.

Аннотация. В работе изучается процесс становления теории принятия решений в международных отношениях. Всесторонне и на конкретных примерах рассматриваются

особенности внешнеполитических решений. Отдельное внимание посвящается исследованию теории игр.

Ключевые слова: теория принятия решений, международные отношения, внешнеполитическое решение, теория игр.

Serhieiev V., doctor of political sciences, head of the department of international relations department, Oles Honchar Dnipropetrovsk national university (Dnipro, Ukraine), E-mail: visnukDNU@i.ua

Theory of decision making in international relations: essence and becoming.

Abstract. *In the paper becoming of decision making theory in international relations is studied. Comprehensively and on concrete examples the features of foreign-policy decisions are considered. Special attention is dedicated to research of game theory.*

Keywords: decision making theory, international relations, foreign-policy decision, game theory.

УДК 324 (477)

Арабаджи Ю. І.,

старший викладач кафедри соціології,
психології та гуманітарних дисциплін,

Криворізький факультет

ДВНЗ «Запорізький національний університет»
(Кривий Ріг, Україна), E-mail: amati_yuriy@i.ua

ПРЕЗИДЕНТСЬКІ ВИБОРЧІ КАМПАНІЇ В США 2012 ТА 2016 РОКУ: СПРОБА ПОРІВНЯЛЬНОГО АНАЛІЗУ

Анотація. У статті досліджуються передвиборчі програми кандидатів на посаду президента США, їх стратегічні плани щодо внутрішньополітичної та зовнішньополітичної діяльності. Розглядається вплив політичних процесів у США на українське політичне життя за умов російсько-української кризи.

Ключові слова: США, президент, вибори, передвиборча програма, Україна, Росія, політика, перспективи.

Актуальність дослідження президентської виборчої кампанії в США обумовлена тим, що вибори президента є одним з механізмів легітимації влади, який має бути інструментом політичної стабільності в суспільстві. Функціонування всіх сфер суспільного життя в США залежить від такого політичного інституту, як інститут Президента. Цим пояснюється важливість вивчення передвиборчих програм кандидатів на посаду глави держави, їх стратегічних планів щодо внутрішньополітичної та зовнішньополітичної діяльності, а також порівняння з політикою попередників.

Нині увага світової громадськості зосереджена на виборах Президента в провідній державі світу – США. Адже їхні результати здатні вплинути не тільки на майбутнє самої країни, а й – на подальший розвиток сучасних міжнародних відносин, оскільки США залишається одним з головних гравців на міжнародній арені. Актуальна ця тема і для України, оскільки від результату волевиявлення в США залежать майбутні американсько-українські політичні, економічні та культурні взаємовідносини. Беззаперечним є вплив політичних процесів у США на українське політичне життя, особливо це набуває великого значення за умов російсько-української кризи.

Аналізу виборчих кампаній були присвячені дослідження таких учених, як Г. Бакулева, К. Гаджієва, Г. Грачева, Е. Дьякова, С. Кара-Мурзи, І. Мельника.

В Україні на вивченні інституту Президента, спеціалізуються політологи І. Батракова, М. Кармазіна, Ю. Стасюк. Серед російських і західних дослідників інституту Президента необхідно назвати В. Кувалдіна, О. Кинєва, Х. Лінца,